

Η Ηθική, η κοινωνία και ο Θεός (Σοφία Καυκοπούλου, υπ. δρ Θεολογίας-Μουσικός)

[/ Πεμπτούσια](#)

Αποτυπώνοντας λίγες σκέψεις σε ένα κομμάτι χαρτί, ήρθα εσωτερικά αντιμέτωπη, με την έννοια της ηθικής. Στ' αλήθεια πώς αντιλαμβάνεται ο καθένας μας την ηθική; Είναι τελικά τόσο προσωπικό ζήτημα; Ή όχι; Αλλάζει τοπικά, χρονικά μήπως; Πόσοι ορισμοί υπάρχουν; Πώς θα δώσω στην απλοϊκή -πλην καλόκαρδη- γειτόνισσα να καταλάβει θέματα φιλοσοφίας; Θα προσπαθήσω να τής εξηγήσω όπως αντιλαμβάνομαι η ίδια και όσο μπορώ πιο αντικειμενικά, τα πράγματα.

Η ηθική, ορίζεται με πολλούς και διάφορους τρόπους, αλλά είναι δύσκολη ερωμένη. Δεν υπακούει σε σταθερούς ορισμούς, απαγορεύσεις, νόμους, θεωρίες κ.λπ. Ποιος ορίζει και οριοθετεί το ηθικό και το ανήθικο; Η συνείδηση υπάρχει έμφυτη σε όλους μας. Είναι ας πούμε απόρροια της δημιουργίας μας από τον Θεό τής δικαιοσύνης και τής αγάπης. Λειτουργεί η συνείδηση ως κώδων κινδύνου, που άλλοτε προειδοποιεί, άλλοτε ησυχάζει, άλλοτε ψέγει. Η συνείδηση, φυσικά, καλλιεργείται. Αν δεν καλλιεργηθεί, ατροφεί. Έτσι εξηγείται το αισχρό παράδειγμα ασυνείδητων ανθρώπων. Άρα, η συνείδηση είναι σε γενικές γραμμές ίδια σε όλους, όμως διαμορφώνεται από την κοινωνία, τα θρησκευτικά πιστεύω, τα πολιτισμικά πρότυπα, τα πολιτικά καθεστώτα κ.λπ.

Επί παραδείγματι, στην συνείδηση όλων μας, ο φόνος είναι μία ανόσια, κακή, κατακριτέα, απαγορευτική πράξη. Ωστόσο, υπάρχουν φυλές ανθρώπων, όπου ο φόνος επιτρέπεται για λατρευτικούς σκοπούς. Ακόμη, στον καθένα μας, αν το καλοσκεφτούμε, υπάρχει ένας μηχανισμός που άλλοτε επιτρέπει να δούμε έναν φόνο ως κακό, άλλοτε ως μόνη λύση, απαραίτητο ή ως φυσικό επακόλουθο ακόμη και δικαίωση τέλος πάντων. Πόσο προσωπικό ζήτημα είναι λοιπόν η συνείδηση! Πόσο όμορφα ησυχάζει στην Αντιγόνη, όταν υπακούει στον θείο νόμο και θάβει τον αδερφό της, ακόμη κι αν την περιμένει φρικτή τιμωρία... Πόσο άγρια εκδικείται τον Ορέστη με την μορφή Ερινυών, όταν γίνεται μητροκτόνος, εκκινώντας από την απόδοση δικαιοσύνης, όπως ο ίδιος την αντιλαμβανόταν. Μπορεί τελικά το ηθικό να είναι αμαρτία και το ανήθικο όχι; Μιλούμε για την ηθική κατά τον τάδε ή τον δείνα. Μιλούμε για ηθική στην επιστήμη, ζητήματα βιοηθικής, ηθική στην τέχνη, στην πολιτική, κ.λπ. Και ποιος είναι αυτός που θα ορίσει την ηθική;

Πέρα από την προσωπική αντίληψη του καθενός για την ηθική, όταν ζητούμε επισταμένα έναν ορισμό, θα καταλήξουμε σε ένα και μόνο συμπέρασμα: Η ηθική σχετίζεται με την κοινωνία και ο ρόλος της είναι να φροντίζει για την ισορροπία, την δικαιοσύνη και κάθε εύρυθμη λειτουργία μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Πολύ απλά, αν δεν υπάρχει κοινωνία, δεν μπορεί να υπάρχει και ηθική. Αυτό δεν σημαίνει ότι η ηθική θα παίξει το ρόλο της νομοθεσίας που συγκρατεί μία κοινωνία. Οπωσδήποτε όμως, αυτόματα επηρεάζει και την νομοθεσία. Είναι υψίστης σπουδαιότητας αγαθό, που δεν περιορίζεται σε πτωχές περιγραφές τού τύπου:

Είσαι ηθικός γιατί δεν κλέβεις. Είσαι ηθική μεταξύ κοιλίας και μηρών (!). Εσωκλείονται βαθειά υπαρξιακά νοήματα στην λέξη ηθική, που την ανάγουν σε αληθινή επιστήμη.

Μία πράξη όπως η κλοπή, ή οτιδήποτε άλλο στρέφεται κατά τού συνανθρώπου, η πυρκαγιά ενός δάσους ή ο φόνος ενός ζώου, είναι πράξεις που διαταράσσουν την κοινωνική συνοχή, τους συνεκτικούς δεσμούς ανθρώπου - φύσης - Θεού, άρα είναι ανήθικες.

Και ο Θεός λοιπόν; Τι θεωρείται ανήθικο για εμάς τους χριστιανούς εν προκειμένω; Ο άνθρωπος ως ψυχοσωματική οντότητα, έχει δημιουργηθεί κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν, με την προοπτική να γίνει κατά χάριν θεός. Εκτός από τούς νόμους τής πολιτείας, υπάρχει και ο θείος νόμος, οι εντολές τού Θεού. Εκεί, υπάρχει κι ένας άλλος σημαντικός άξονας. Υπάρχει η ηθική που έχει να κάνει με την κοινωνία κι εκείνη που έχει να κάνει με το ξεχωριστό πρόσωπο καθενός. Έτσι λοιπόν, εμπλουτίζεται ο όρος και από φιλοσοφικός, για τούς χριστιανούς γίνεται πνευματικός. Δεν φέρεται ανήθικα ο χριστιανός, διότι δεν κωφεύει απέναντι στην συνείδησή του και δεν χαλά τη συνοχή τού κοινωνικού συνόλου, ούτε όμως πληγώνει εξευτελίζει, εκμεταλλεύεται τον συνάνθρωπο, στον οποίο βλέπει τον εσταυρωμένο Χριστό!

Σαν χριστιανοί, μπορούμε να χωρίσουμε την ηθική: α) σε αυτήν που σχετίζεται με τον συνάνθρωπο και β) εκείνη που σχετίζεται με τον εαυτό μας. Και στις δύο περιπτώσεις, πίσω από την ηθική κρύβεται ο Θεός. Και για να τα ξεμπερδέψουμε κάπως, αρκεί να σκεφτούμε πως στον συνάνθρωπό μας και στην φύση γύρω μας, οφείλουμε να βλέπουμε τον Δημιουργό, ενώ τον εαυτό μας πρέπει να τον σεβόμαστε ως δημιούργημα τού Θεού. Σε αυτό έγκειται άλλως τε η ιερότητα κάθε ύπαρξης, ως θείου δημιουργήματος.